

772(37)

1-30*

772^{pp. 1-30}

Fish and reptiles

A13/8/82 K34 H.M. Mohlabe

DEC 2 1946

Bethany Mission, P.O. Richardsdal,

pp. 12 1-2-0 24/11/1946.

772 (3) ind

Ho tanyaditlapi.

Maina a ditlapi, ke lesōla (paboro) sexaxa, kxaka, kxopamabye kxopamabye, mohlêla, motla le pula. lesōla (paboro) ke e kxolo e telele, ke e ntso, momoseleng wa yōna ena lelexaxa le moxopêlêlaxo setopo, xona lelexaxa xo fihla moseleng, le ka dimpeng, maxaxa ana a hla kana moseleng, ena lehlōxō ya phaphati, dinkō tša yōna dinoahlama ka sebaka ya tswalla, ena le ditedu tšenne ka mohlaxoreng wa kaxodimule wa ka fase le ōna dinne, ena le mēnō a manyanyanama, mmala wa yōna ke omošo. Ke hlapi e chwetšanaxo e raloka kudu ka meti, e ja mofu le nama xoba maunwa le ditšie.

Kxopamabye, hlapi ena ke e kopana, byale yōna xa ena ditedu, ditedu a ke ditedu tša xotswana le tša batho, a wa ke eliphōtō, e noba tupana e telele, ka fase xa elalelexōna tupana tšep. Byale yōna ena le diphešō tšenne tše e hlapaxo ka tšōna, ka mokolong ke phešō ka ete e

772

K34/82

2

mosela wa yōna o na le lexaxa, byale wa
 yōna o na le mafōrō moxarexa ôna. le yō
 na ena le mēnō a manyana, mēnō a tšōna
 o ka tsenthša monwana wa phopholetša o
 tla kwa a hlapi. Hlōxō ya yōna ke
 e ntso, empa mele le ôna ke o mōso, fêla
 o nyakilo hlakana le behubedu. Hlapi ena
 e rata kudu xopatlama, byale kudu e u-
 tama ka fase xa mafika, dijō tšōna
 dija dijō ka dite. Mohlêla (solomon) ke
 hlapi e tšwewu, le yōna ena le lexaxa moel-
 eng, le mēnō-nyana a manyana, le diphêxō
 tšē nne tšā xohlapi ka tšōna, mele wa yōna
 xa ena makxakxatlepa, ena le mae a
 byala ka noxa xe o ebulcile o a hwe-
 tšana ka tšing xo yōna, ena le difōrō
 tšē nne, tšē nyane, ena le dilaxexaxe tšē
 pedi ka fase xa mohlaxare wa ka fa-
 se, ramele wa ~~sina a ota makxakxatlepa~~
~~lepa~~ Sexaxa, ke se sekopana selekana
 le kxopa-mabye, empa sōna mmele wa
 sōna o na le makxakxatlepê, mokôlō wa sō-
 na ke lexêxêma, o na le moêtse, xe se ême
 wa hlummuluxa, xe sathala wa hum-
 yela, sena le dilaxaxaxa tšē pedi

772

K34/82

3

mosela wa sōna ke lexêxêma, moxane
 xa ōna o kxohlometse ka mathenkō ona le
 dihlana. itlapi ena e na le marapō a
 mantši, le yōna e byale ka dihlapi ka moka
 e ja mabu, le dijō le dinama le ditšie.
Motla-lepula, hlapi ena e noba ~~zototo~~
 zototo, ena le diphekō tše nne, mokolong e-
 na le phêxō ka e tee, mosela ōna ke ia-
 xaxa, mele wa yōna ke o moso, ena le
 difankō tše nne. Bare ke motla-lepula
 ka bakka la xore mabakeng a mo dipuf di-
 pula diena ~~ke~~ ke xona e bonalaxo, e fu-
 mana e tšaxela xedimmi, e tšwela kxa-
 kala, e sepela le metsi a pula, tše ding-
 wê ba tšama ba diwana metsing a max-
 akwa, kxantše le bakka la modipula di-
 ne xa e bonale. Kxōka ke hlapi e kxolo
 e telele kudu le bokoto ke e koto, ke e ntso,
 ena le mokōlō wa lexêxêma e seng ku-
 du, yōna xa sexantši mowe motno a kad-
 ulaxo a e bōna, a wa e dula ka mafime-
 ng a melete. ke o ka hwetsāna kxona e
 hlapa tšibuxong xoba ke o ratša le noka
 wa hwetsāna e hlapa, ke xore mm-
 ele wa xaxo o salukile, xotia na pula.

772

K34/82

4

Hlapi ena ena le behlare, ke xore bare xo
 e swara, ba e swara ka diatla tšc pedi
 molaleng byale yona xe e memekana ké mo-
 ka ya' khella, ya tšwa ke moka ba e lese
 tša ya boêla ka metsing, ba tšeya mantš-
 ledi a la a yona bayá bahlakantšša íe
 dihlare, ba xonabêla ditšhō tša mmele ke
 moka, ba xohlabetšê khemese, xe e elwa
 le motšho ore ke a swara wa nothella.
 Ba e swara ka solōbō, ba fêra ditš-
 hšwena tša xotula maxoxō, ba swara
 sekxwêkxwe, ba kimula serope sa
 sōna ba hlōmêla selōbong, ele xore sel-
 ōbō sena le sōna ka kowa ba tlemellaxo
 le nti ba ferêle xōna xo xahlane, byale le-
 nti ba diōfolêla, ke moka ba xokella pha-
 teng. Byale ke moka xo fedile ba thō-
 ma xo iahlêla selōbō, mowe kxoka e du-
 laxo, ba thōma xo ikitšša ka kōpētō bare
 belebele kxoka nti xo tšee, belebele nti a
 e tšee sekxwêkxwe, ke moka ba noêpêlla
 byale xo fihlêla e tšwa, e xoma e boêla
 moleteng, empa bōna ba notšwela ze-
 le le xoepêlla ba sa fele pelo. Mafello
 e Haba ya tla ka lebelō ya tšeya sekx-

772

K34/82

5

wêkhuê, ke moka ba e lesetša ya metsša,
 xe byale ba e kua xone e xōxa lenti e boēla
 moleteng ke moka ba e xōxa, xe e tšwa ka
 lefatseng o tla ka o bane maxōlō e tla ne
 xo tšokatišōna e ya kowa le kowa, metri
 a tšwa o tšwetšane e butte tsela, empa
 ba ba ba e xōxela ntle, byale mowe xe ba
 nyaka xo bolaya ba no e lesetša yōna e tla
 nobolaya ke letšatši. Maina a dihlapi tše-
 na di tšeng dingodilwe ka xōdimu, ba di-
 tanya ka selōbō, pitšā le serato. Byale sel-
 ōbō, ba hlōmēla tšie, xoba nama, xoba ba bopa
 bušwa byale ba lahlēla selōbō ka xone xa
 metsi, byale ditla fihla ditšatlōla diija
 ka moraxō e ngwē e tla ba ya fihla ya
 metsi, ke selōbō, xe mothei a bōna lenti
 le ya kowa le kowa o xōxa lenti ka xo-
 phakiso ke moka a e lahlēle ka moraxō
 xa xone, e use fase a hlōmolē selōbō,
 a e lesetše e le byale, e tla noba e tabō-
 xēla xōdimu le fase xo fihlēla letšatši
 le bolaya. Ke moka batlonodira byale
 byale, tše dingwē dihwanyoxa di boēla
 ka metzing, tše dingwē di akobolla
 selōbō. Ke ba bolale kolobē bašemanyana

772

K34/82

6

ba swala mala baya xohlatswa byale ba
 tswabulla matswaba mala, mosexam ba
 yohlwa ba lôba dihlapa ka ôna. Pitš'a ba
 swala pitš'a e sana le maxôxô, ba fihla no-
 keng ba etlêma mmelle wa yôna ka mantš'i
 byale ba tšeya lenzi le lengwê ba kôpôla
 ka molekamo le we moldi a šalaxo a s-
 were ka lôna ke moka ba fakêla pitš'a k-
 a metšing. Byale xe dihlapa dibôna dihl-
 ahl'a tš'a manš'wa dietš'wa ka ntšhe,
 dikaba diija, xe difeditš'e ke moka ditšema
 ka xare xa pitš'a, ka xobane ke maxôxô tš'o
 thôma xokokona, byale mothei xe a bôna xore
 dixôna ka pitš'eng o phakiš'a xokuna pitš'a
 ka pêt'a nemoka oya kholenyama le noka
 o falatš'a metš'i, xore xe metš'i a êla a
 seke a fihla nokeng a nopya sebakeny
Serata sôna ba thûla moroko, le sôna
 ba setlêma ka diš'xi byale ka pitš'a, mo-
 kxoxkxwa wa xotš'ya ka sôna o byale
 ka wa pitš'a. Mosêbê ka ôna o no sepela
 xa botse o lebella e e patlamileng fase, byale
 wa tsentš'ha mosêbê ka xare xa metš'i
 byale ware xobôna xore o kxaxf'i nayo
 wa kula, xe o ehlakile o tla bôna e thš'

772

K34/82

7

aba le lehlakano ka la mosêbê, byale o swa-
 anetšê xolebella lehlakano ka mo le yaxo
 ele xore wa bôna e le ripidišâ ke ekholo, ke
 o bôna lehlakano le eme, but byale o swa-
 na lehlakano wa xatelešâ fase, yo
 mongwê a tsena a swena mosêbê ka
 mola fase le ka xodimu ke moka a e n-
 thâ ka xare ka metsi. Dihlapi: Kxali
 e be ba sadiji kabana la xore e be bare
 ke nâxa, byale xware xo fihleng xa mabu-
 ru mo naxeng e, o bôna ba ija, byale
 ba bangwê le bôna ba thôma xaja, empo
 leina le la nâxa lona xa le tloxê, le xona
 xa sebathe ba bantš; ba bajaxo. Ke baija
 tšona dina le mosomô o makalo wa xotšâ
 marapana a tšona, ka xobane marapô a
 tšona ke metlwa a xobeta wahwa, bya-
 le moxedimu xa taba e, mo basothong
 xa ena bohlatse, bare ba ukwile bôna M.
 aburn. Ba diapera ka pitšâ, pele xa
 xore ba diapere, bare xo ditanya howe
 nokeng ba napa ba ditulêla nthse, ke mok-
 a ba dihlatswa xore dilêle (xothêlla; xo-
 tloxê, byale ba we bajaxo dihlapi
 ba swanetšê xo tšeya bya bôna buu.

šwa bai dula theko baja, ba zi bahlapi
 bare e a tsefa, fêla xe okhiba o no khiba
 yôna, bare hlapi e e diphala xo ka xatsefa
 ke kxopa-mabye le Mohlêla, tšona dinama
 tša tšona xa se diphušuphušu. Lešola
 lena le dinama tša diphušuphušu byala
 ka nama ya kxoxa ya mo mokakeng, na-
 ma e we xa e kwale boze bya yôna.
 Beitho ba bantši ba sa esata, bare hla-
 ri ke nôxa xa ba zi, xa ba bakae ba ba
 jaxo mo naxeng e ya xêšu, le xana le-
 hono xo byale. Ba bangwê xa ba xa-
 te ya xoapeiwa, ba nyaka ya šimêlwa,
 mohlamong ba tšeya le beya ba dibapetša
 xa botse, ke moka ba dianexetša mollong
 tša kwapa xa botse, tša ôma, metri
 ana a tšona a tšwile, ba kxôna ba
 dija. Masadi bôna le ka otee a yô yo
 a likišaxo xoja, ba e nyenya kudu, xoby-
 ale, ka dinama tše we manxowa ba di-
 fakêlaxo ka xane xa diting, fêla tšona
 dika one ka xobane basadi ba bangwê
 ba dija kudu ba matsatši a, ba kxe-
 kolo bôna a wa, bare monna yo mongwê
 o hile a bulatšing ya nama ya kxomo

772

K34/82

9

byale are xe e ya a hwetsana monwana
 wa motho, ke kabaka lewe ba hloilexo
 dinama tša diting. Mexwapa ya dihlapa
 xe ba ditentše ka buntši, ba dira sethala
 ba ripa dikokwane tšenne, ba épêla e ngwê
 kowa e ngwê kowa xo fihlêla difelela ka
 moka byale, banyakêla tša xodira bôalô b-
 a ala, byale ba beya dihlapa xodimu xa
 bôalô, ba xôtša mokô ka fase xa sethala.
 Ba dileretša tša kwapa ba fêla ba di-
 sokôlamya, xo fihlêla diôma, xohlôka le mo-
 ditapunyexako, ke moka byale dilukile di-
 tlôšwa sethaleng, ba dianexa tša fô-
 la, ba kxona ba dîša ka ntlong, le xona
 ba diaxêla sethala ba dibeya xona.
 Kxoka yona ba e ripaxanya ka boxane
 byale ba e pharala, xore e kxone xo-
 beiwa xa batše xodimu xa sethala.
 Byale xe ba nyaka xodija ba swanetše
 xo diapeya xore diokere tša ba bozhata.
 Dilô tše dingwê xape tše diphelaxo ka
 xare xa metsi ke Polometsi, ditshalabu-
 diba, dikxwêkxwê, Senana, lesêle, man-
 kwelamane, Mapilwane letlapa kxêrêrê
 le Kwahlê, le tlapa-kxêrêrê ke le lehub-

772

K34/82

10

e du, ka dimpeng tša lona ke xoxoxwen, le na le diatla tš'e pedi, seatl'a se sengwê le se sengwê sena le menwana e medi. Buntši bare ke mênô, empa dikitš'iwa xore ke diatla ka baka la xore le swara dilô ka tš'ona la tš'isa ka xanong, le kxona xa laola ka mokkwa o le kxonaxo, kxathe mênô ôna le ka seke la kxona xa laola. Le phela ka xare xa metš'i le mehlakeng ya dišetse, dimokeng o tla hwetš'ana le êpile molete wa lona le bôpong la noka, le bôpô (lekukuyu) le dišetse, le êpa molete le dula ka xare xa yôna, xe le bôna motho le tš'abêla ka xare. Mesepele ya lona le sepelela hlakôning, ke maspelelela k'êkê. Byale ka menwana e ya lona byale ka xe e le dinkha la kotš'ipa ka yôna bare o fetoxa mosadi, xe le lumile mosadi o fetoxa monna. Byale taba ena e byale ka ya mabapi le mutla, ke xore mosadi xofetoxa monna ke xore le bolaya tš'walô ya mosadi ya ba moôpa, byale monna le yêna e ba mokôlôkôto, ke xore xe a bataxane le mosadi, ka monna xaxo-

772

K34/82

11

~~sa thau~~ sats'wa selo o byale ka kromo ya
 bhaxola. Le tlapa-kxêrêrê a le lewe, ba le
 'bolaya fêla ka xo tšeya diklare, le a lafa
 sehuba sa ba banyana se bareng ke le zha-
 kxo, xornabapi le basadi le tšênâ dithsetleng
 tša mosadi yo a bōfediwa xo.

Polometri ke e ntso, ena le mokōlō wa le
 xêxêma, ke e kxolo, ena le maoto a mane
 a na le manaba, fêla ke sepapatlêla. E
 dula xare xa madiba, byale dikōrêlō th
 a yōna oliba kxole le budiba, byale ke m-
 otho a nyaka xobolaya o thōma ka bu-
 dibeng, a tuma a e ya dikōrêlong tša
 yōna, ke o ka e hwetšana mowe, dimpya
 die swana le mokeny e se suya fihla.
 Nōxa ena xa e lewe ba e bolala fêla
 xore ba dinê diklare tša mokhemere,
 bare xo e bolaya ba tsuwa, ba tšeya
 mokxopa wa yōna ba tloka naō. Bya-
 le ba yo šila mokxopa ba phahlaxanya
 le mantheledi a kxoka, ditsiba tše ding-
 wê tša yōna ba sêke yaba marala
 ba tlemella matsoxony. Ke ba e theza
 ka mokxopa wa yōna bare, ke polometri
 ke e tlanala. Ke xore yêna ore wa fo-

772

K34/82

12

fa byale ka setlakala ke sešere ke p-
 hefo, o bônaxo sere nyoke nyoke yaba ke moka
 se sepetšē. Dhalabudiba, ke selwana se se-
 nyana kudu, se seso. Kudu o dihwetsāna
 madibeng le madibaneng, byale o tla no~~th~~
 hwetsāna dilexedimi xū metri diraloka, di-
 na le lebelō kudu. Ka dilewe, ba no diswa-
 ra fēla kubana la xore ena le sehlare sa
 boloi, xe ba nyaka xoxo bolaya, ba dišā mowe
 o nyaxo xōna ke moka ba tšeya le sepa laxa-
 xo, bayu ba le anēxa la ōma. Byale xe
 le ōmile, ba nyakēla le hulumedi le yōna
 dhalabudiba ke moka ba phahlaxanyale
 ma sepa ala bāsila ya ba buyi, byale
 ba ruwala bayu nokeng naō, ba fihla mowe
 xonaxo le mahlakanoka, byale ba bōna le h-
 lakanoka le le binaxo, ba le ripa ka boxane
 ba lefuhlisa xore e be naka, byale ba th-
 šele dithšila tša xaxo ka xare, byale
 ba tšee seripa sela ba tswalle ka sōna.
 Ba se tšetša ka lešika la motho, byale
 ka kxakala ba swarisa ka motu wa n-
 ozi, ke moka xo fedile ba tloxa, lehlaka-
 noka lešala le bina. Ke moka motho yoka
 o tlatwa a swere ke xoya ka ntle, empa

772

K34/82

13

xe a e ya kantle a dipe selo, a lena nam-
 aatla xo kokotoša xoŋe bošera botšwe, bya-
 kana, le ka bo mošwana o tla nodira by-
 ale, ka tšeng xoloma a tala a lla bošexo
 le mošexare, mpa yona e kokotoša, ma-
 felo o swanetše xohwa. Bolwetši byona
 xa bōna ngaka, ngaka ya byona ke xoŋe
 motho yola wa xolira a boele a e a zibulle
 le hlakanoka a falatše ditšhila tšela di-
 sepele le noka, mowe le yēna moloiwa o
 tla tšoma xo byala. Ke modirō wa tša-
 labudiba e wela tšapeny - sekwēkwē a
 tšexa yane o tšexa mantšhedladi a bo tšapē
 sekwēkwē. Dinkwēkwē ke dilō tš-
 e disēhla, empa ditšwanane le buhube-
 du, dina le mpa tše ditšhola, tlōxwana tša
 tšona ke tše dinyana. Se sampā e kholo
 ke sa mosadi, sa monna ke se senyana.
 Sekwēkwē ka setee se beēla ma-
 a mentši, a xokokaxa xokana, e noka m-
 a tšē tšē, fēla mowe xonaxo le ma o tša
 bōna e le dinxokobu ana tše diso, mowe
 ke maemo a mathōmo, byale ka moxō
 a a phaphuša e ba dinokōlwane kelina

772

K34/82

14

la tšona. Dinōkōlwane tšena ke tše di-
 so, dina le meselanyana e menyana, ke
 ditlobola mowe e ba dinōkōlwane tše di-
 kxolo tše ditshela tša mesela e metšela
 Byale, ka moraxō se tšwa maoto a ka
 moraxō sekōkōmala ka ōna, byale xe xo
 e tšwa matōxō ke noka mosela wa ripē-
 xa, byale ke sekxwēkxwē. Senana
 ke se sentso, sena le maoto a mane
 a se se xolo xolekana le sekxwēkx-
 wē, dimpa dixotšē empa ke kukutw-
 ana, xe sella se swene ke selō o
 kwa sepe tšuni, kxathe sekxwēkxwē
 xe se swene ke selō xa selle, fêla
 xe sethabile o tla kwa dilla modin-
 nokeng kudu dilla bošexo le xe e sa-
 le ka mabanyana o kwa dire kxw-
 ee - kxwee kxwee kxwee. Byale xe
 e le bošexo o tšela noka wakwa di-
 lla sepele o seke wa tšoxa xa
 xona - selō, fêla xe o kakwa disalle
 xoma xona le bang ba letšibuxō. K-
 udu dilla lebaneng la le hlabula, lo-
 na lebaka lewe le beufiša kudu,

772

K34/82

15

~~ka~~ ^{ka} xobane dinaka ngwedi diatthapha
 Dinaka-ngwedi ke dilô tšê dingwê
 tšê byale ka dinamedi, empa tšona
 diafafa dituka difêla ditima byale
 ka xe nke okabe o tswere mollô ka
 seatla, byale wa fêla o khupara
 seatla ka sebakanyana o xoma o
 khumipulla ka xaphakisa, se byale
 senaka-ngwedi. Le mōxô leona
 o byale, fêla mōxô ona ona le
 mollô o mōxolo, oare o swara ke
 balai ba fakhêla ka mahwafeng
 byale xe a sepela o fêla a emi-
 ša mahwafa a xaxwe mollô o bōna-
 la, a fêla a khummetša, byale by-
 yale ele xore yēna wa sepela.
 Byale xe nōxa e na swara senana
 xa e khone xo semetša, xe okwa
 sella ke xore mele wa sōna wa
 kokomoxa le xōna o tšwa mafsi, by-
 ale xe sere tšwi, setlala le xano
 la nōxa ya tšwa, ya boêla ya
 se swara sa boêletša sa dira
 byale ya tšwa, byale byale xo

772

K34/82

16

fihlêla e selebella ke moka setloxe.
 le sôna senana xa sena mosela.
Lesêle le sôna e saele mohuta w.
 a bodikxwêkxwê, empa sôna se-
 na le maoto a matelle, kudu, bya
 le sôna xe o sehwetšana se a tabo.
 xa sa re phirêrê, sena le ditaboto
 e dikxolo. M mele wa sôna ke
 o mosêhla o tsoakane le bantsony-
 ana. Mankwelimane ke o moxolo
 xo feta sekxwêkxwê, byale ôna ona
 le mele wa maswebe, a ona mosela
 ke o mosêhla o tšile ka buhubedu-
 nyana. Byale ke mankwelimane ka
 bana la xore xe o sepele wa pharima
 one tabo pharu tabo pharu byale byale
 ke xôna mo sepele o sepele wa.
Mapilwane, o dula mehlakeng ya
 ditšire, ke o moso, ona le maoto a šu-
 paxo a matopana, le mosela o mokopana.
 Ke selwana se senyana, se tšibya
 kudu ka bana la xore xe seka xo tšw-
 inyatsa o tšwa dišô ka dipaleng
 tša baba, motho wa tšona xe a

772

K34/82

17

sepela wa rala, byale sehlang sa
 xoolaja ke molêle wa noka. Sebya-
 le ka motho xe a ka xosinyetsa hlôxô
 o tšusa ditlapêla mo hlôxong. Dikl-
 apêla ke dintšonyana tšê dingwê tšê
 xo sebabe, meriri ya hlobêxa ya re-
 tšeletšê xua tšama xodira dikxôba-
 nyana, moxôna xua ba moxosehla
K'wachtê end le mabala a mahube-
 du le a mašweu, moxôlô wa yôna
 ke lexêxêma, end le mosela o mozele-
 le, le maoto a mane a makopana
 end le marofa, e phela ka meti-
 na ntle e tšwela fêla xo ôrêla le-
 tšatšê. Ka e lewe ba moebolcêla xo-
 nyaka mokxopa wa yôna kudu o
 nyaka ke dingana, ba o toentšê
 dihlane, tšê phêfêlo. Ke tšôna
 dile tšê diphelelo ka metsing, di-
 byale ka bakubu le kwêna, byale
 tšê pedi tšê tšôna dišetšê ding-
 odihwe. Zefase le ruile dile tšê
 dintšê kudu, byale kaxe batho bare
 hlapi ke nôxa, ke ngola maina

a mehuka ya dinôxa ke a: - lebuti-
 wa-pudi, hlware, makôpa, marabê, se-
 felenyane, mupula, lesena, mapa-lexôkô-
 tlê, lekhwethe, letopi, sabapudi le lesik-
 ampitri. Ana ke ôna maina a dinôxa
 byale dina le maina a thôna le sebo-
 phêxô difapane kudu ka mebala ya
 thôna. Byale ke tla thôma xohlaloša
 mekhwa le mebala ya thôna. leb-
utšwa-pudi ena ke nôxa e kxolo e th-
 sehla, ya mosela o mōtelele, ena le
 hlôxô e kotwananya, e dula ditshabeng,
 molele ya yôna e byale ka ya pudu e-
 re, mee mee. Ka sexantš'i e kahlw-
 axi e baniwa, le xona ya xo bōna pele
 e susanetš'e xoleka ka maatla xore
 e utamē. Makhwa wa yôna, e
 rōba dikxong e kxobakanya mowe e
 dulaxo xōnā, xa xona matho yo a ka-
 yaxo a ditšeya, e sexe o ka hwetš-
 ana mong matwetwe wa ngaka a
 hupa a kxōna a yo tšeya. Xa a
 sa hupa xa batse o tla re xe ore
 ke a fihla wa hwetšana e ême

772

K34/82

19

e nyaretšitšē hlōxō ya yōna ka xēdi
 mu xa dihlare, e letetšē wena e nyā-
 ka xo bōna xe o batamēla kxauḡi le
 yōna, xe o sepela o inametšē fase
 o tlaḡwa xe o šetšē o e wa fase,
 ka xobane e loma motha ka xare xa
 hlōxō, mela e tšiyako xate e le joo
 xa e be xōna e naba xowa fase o ḡm-
 ile byali ka lexone, yōna yaba e
 tloxe le setšiba. Xe o kaba wa
 fihla wa tšeya lexone la yōna wa
 tšaba e sa tloxe, xe e fihla e-
 wanetšē xoxolata, ko fihlēla e fihla
 matseng wa xena, e tla lala e lla boḡe-
 xo kamoka xo fihlēla boesa, e xarēla
 le lexora la matse, xokhutšā yōna e
 se xone e bōne lexone la yōna e xwa-
 le e tloxe. Xe e bōna xone mahubea
 basadi a hubetšē ke xōna byali e se-
 xo šikōma e boēla xae xa yōna.
 Byale mowe mang wa matse o sw-
 anetšē xo bōna xone ngana e mafuni-
 le, a tšee lexone a lahḡele ka moraxō
 xa lexora la matse, e tlane boḡexo byo

772

K34/82

20

bolatela ya ~~z~~ a ya rwala yena
 mong. Xe a saba a dira byale, e hli-
 lô dia kôtse motšeng, dipudi, dikxomo,
 dinku le dikxoxo le dikolobê dieboldiwa-
 a, ya kxona e xo tlošela. Bane e
 kile banna ba batšumi baile xe batšoma
 dipela byale dipela tšā tšāšela le rōtš-
 ng, a wa dimpya tšā tšena, tšā bo-
 ka pela le bōna bya, e be xona le di-
 hlare tšē dikxolo, byale e rile xe ba-
 šetšē ba yo fihla monna yo mongwē
 aye merini yana ya tšāšaba, yola
 aye o na le byoi aye, yola aye wa
 tšaba xone merini ke ngaka, byale
 yola a seke a motheletšā a wa
 ba sepela, yola yēna a sepela ka
 maseme, a lebeta kowa le kowa.
 E rile mola ba šetšē ba bōna dipyp-
 ya, yola a bōna selō se se sehla
 se ēme, a iša naso mahlo a xaxwe
 xodimu a bōna moētre malime e le bo-
 rarakano byale aye xo yola lebella
 xōdimu o bōne le ja pela le ka xōdi-
 mu xorena, o ile xāre ke iša mahlo

772

K34/82

21

xōdimu a e bōna, baile ba lahla ma-
 toolo le melamo le bomaxame le mesē-
 bē, ba thšaba ba fihla xae, ba paulu-
 xile e le ba basēhla. Kxathe xe mali-
 me a yōna a e tšwa e be e tswa
 mare, byale mare a yōna a batswē-
 la, baile ba babya mafelong ka tswetš-
 ya bōna ba hwa. Nōxa ena xe o ka
 kwa e lla wa ba wa e bōna ka
 mahlā, xe e saxohlle xo tla hwa w-
 ena. Kudu kudu o ka seke wa e
 bōna e noba makatika a we basotho
 ba dišelaxo batsumi, e sepele bošexo
 moxare e hlwa e rōbetšē ka mawe-
 ng. ~~†~~ E ja dipela le dipudi.

Hlusele nōxa ena. Ke ekkolo kudu,
 ena le sepe, ke e thšehla fēla ena
 le mabalabala a masweu le a mantso,
 Mosela wa yōna ke o motelele eny-
 a ke o mokoto. Sepe sōna xa se x-
 ōna ba nora xone, male ya tswara
 phōōfālō ya e tantetšā e ya hwa.
 Kxathe ene xo tswara phōōfālō ya e
 tantetšā, byale phōōfālō ya hitima

772

K34/82

22

nayo, fêla moe hwetsānaxo sehlang
 e phereketsā sehlang ka mosela wa
 yōna, mohlomong e ka nodira mahutō
 a mauro xoba a nane. Nkile hare
 ke sekela byane, ka hana phuti ella,
 byale ka thāma xo kitimēla, xe ke fi
 hla ka hwetsāna xore ke nōxa e
 katetsitē phuti, mosela wa yōna
 o katetsitē sehlang, byale ka thā
 ba ka tloxēla le byane, yaba ke le
 baka la moletsātš le ya madikēlo,
 keile xe ke fihla xae yaba letšātš le
 diketšō mahulele a hwile, byale ka
 fihla a bolēla taba e, bare a wa xo
 lumile o tlaya o tšupa ka moswan
 a, ke hlware xa xona nōxa e e phere
 ketšao diphoōfōlō ka ntle le yōna, are
 tse e le phutana ra hwetsāna e
 nibitē e tloxile. E rile e sale xo
 sasa bantšōša bare a rile o tšupa
 a wa ka tšota ka baēta pele, eri
 mola e šetē e le kxampsi ka bašupa
 ka monwana hare ke xana kowa s
 hlareng sela sepelang. Ba feta

772

K34/82

23

ba êta pele ka basala moraxô, a wa
 ba hwetšana ka nnete ke hware e mi-
 tsitse phuti ya pholo, byale dinaka tša
 yona dišetsē kxakula e šita xometša
 e emetsē xone e bōle e kxone e metša.
 A wa ba napa ba ebolaya. Ba e
 tsuniya ba ruwala mokxopa wa yona
 ba ša xae, phuti banthša ba ruwala
 le yona, ba bangwe ba nthša marapo
 a hware ba ruwala ba we ke di-
 ngaka. Byale bare xe ile ya bolaya
 phoofolo bare, e e xobona xone e huile
 ke moka ya zhora xo elatswa xone e
 zelle e kxone xometša. Byale xe
 ele phoofolo ya dinaka e ka nokxona
 xometša setopo dinaka tša xana xofeta
 e swanetše xodula mowe xo fihlêla p-
 hoofolo e bōla, byale hlōxō le dinaka
 diwa kowa, byale e kxone e sepele.
 Mowe enaxo xana o tla kwa ka din-
 tši dire ngōō. Mokxopa wa yona ba
 dira hware ka ona ke xone hware
 ya bahlōlōxadi, ke se we se nyakêxa
 xo xo hware. Mokopa ke noxa ya

772

K34/82

24

thaba, ke e ngusê ya dinôxa tšê di-
 Kxolo, le yôna ke nôxa e Kxolo, e dula ka
 maweng, kudu a tla e hwetšana marô-
 kong. Ke e tšehla ena le mosela o
 mošelele le yôna mong ke e tšelele,
 Mose xonaxo le dipela le yôna xa e hloke
 e susana le leja pela e seke ya xa-
 kanthša leja pela ke yôna le butšwa-
 pudis. Nôxa tšena difapanetšana kudu
 le batšumi ba dipela, bala ba xobôna
 leja pela a baka ba le moxa, leile la
 bakxwatšô ka mmele wa lona b-
 yale ka xe ba etšwa ba le kxole, xe ba
 dikla xae ya ba bohloko bya yôna bo-
 šetšê bo batsene meleng. Papaxo se-
 timela Morei, aile anê a tšona
 dipela, byale ka xe ele setlwaêlo sa
 xaxwe xore xe dimpya dibukile dip-
 ela ka maribeng o be a fêla a tš-
 ena a dibolaya. Byale ka tšatšê le
 lenqwê tšâ boka ka le xaxeng le le xole
 la melete e medi, o mongwê o leka
 fase o mongwê ka xôdimu, byale
 dimpya tšâ boka ka wa ka xôdimu

772

K34/82

25

e-ile a sa fuhlisa dipela e be bale
 bababedi, a hlaba pela e ngwê ya
 lla byale kaxe nke xa sexafêla, yaba
 yêna ana sebana wa xôxa, ba okwa
 e ka phefô ya thatha, baile xe bare
 ba lebella ba bôna e tsena ka le ribeng
 yaba ba lesetša pela e boêla matlolôb-
 yeng, ba e popa xo lebella fêla xore
 ba zla diva byang, a usa ba bôna
 e tsena m tsena ka maineng wa
 ka fase, eile xe e feletšê xotsena
 batswa ba thšaba, bašiya le dilô
 tšâ bôna tšâ xotsoma le lehora
 dinapile dilobile. Xotsoma xothata
 ke nnete xe bare morô batsafêla ba
 šibi batsumi pe o diababa. Marabê
 ke nôxa ya mabala a mašweu le a
 makubedu, le yôna ke nôxa e kxolo, mosela
 wa yôna ke omokopana, fêla yôna
 mele wa yôna ke omokošo, xe ile
 ya loma motho, e konoxetša mênô, by-
 ale sehlae sa yôna ba swanetšê
 xo vêxa mowe e lumilexo banthša
 mênô ke moka motho o zla fôla

772

K34182

26

Bare xōna ona le makoko marabē
 ore hlware o kametšā, ke xore xe ba-
 rialo ke xore, jōna ka nozi xa ena
 bohloka, byale ka dtinōxa tše dingwē,
 e byale ka hlware, byale hlware
 jōna e zhešā ka xore ya swana
 selō ya metsā. Xe o xobōna a ona
 kaba naxo le xothšaba xa o thšabe, xo
 leka xo kitima ke ma otiya ka mafika
 le xe oloma motha wa thōma a xo xat-
 a a sa obōne byale le ōna xe o thō-
 oxa wa loma. Sefelenyane ke nōxa
 enyana fēla e dula ka dithabeng,
 ke nōxa e ntsa, ke e kopana, le mosel-
 la wa jōna ke amoso, seboxale ku-
 du, le xe o kaseke wa sekhata sōna
 senonyana xoloma motha. Byale xe
 sile sa xoloma o swanetšē xo sebo-
 laya, wa ripa mosela wa sōna
 wa phura, xōna o tla kxōna xo sepek
 wa tla wa fihla xae, baxofa byohlo
 ko ya nwa kamoka o fōdile fē-
 la xe o ka šišingwa xo phura mo-
 sela wa sōna o ka seke wa

772

K34/82

27

Aihla xae o swanetše xohwa tseli
 iq, le xōna o tšema leoto ka lentixo-
 re mahloko a sōna a seke a fetēla
 pelong, Mupula ke nota, empa a se
 noxa, xa o lome, ona ke o moso kudu,
 ona le hlōxō tšē pedi ka hlōkong le mo-
 seleng o ka seke wa o tšeba. Ku-
 du o bōnala seleng, ba upušulla xe
 ba lema, byale ka xe e le loko la xabo
 noxa ba o bolaya. Lesema ke selo-
 nyana se sesenyana, se sentso, by-
 ale sōna o xe motho a se bōna molaō
 wa sōna o swanetše xo se swara
 ka diazla a sehuna le hutō wa
 selesetā, sōna ka noši o tla bōna
 sehunolla se sepele, o phetile molaō.
 Bare xe o saka wa dira byale matse
 wa xeno o tla swara, empa kelikile
 kudu xonyakišiša bohlatse bya taba
 e, a ka bohwetšetšha, fēla bare seme
 haxōxolo ba se bolelala xo ke zherēšō.
Mapa le Kōkōziē ke nōxa ya ditšaba
 le yōna, empa yōna mele wa yōna
 ona le makxwakxwasipa, mokōlō wa yōna

Ke le xêxêma, ona e mosela wa sepotas
 ka se nôxa e e nyakaxo xadula e boniwa,
 wa e bôna e ahlola, motho yo mongwê
 atla kua bare a hile, xobyalo xe e ka
 fihla ya tsena matseng, batho ba mo-
 tse o u e batla babuya babuya bolwetšibya
 a xoximêla leho, mphlomong yo mongwê wa
 bôna a hua. Ke ele matseng o sw-
 anetše xore xo e bolaya wa nipa mosela
 wa yôna, setopô wa thšubella, byale
 mosela wa iôa xa dingana tšo xo fetolê-
 la dihlang tša xore xe o bôna motho a
 babuya o tšê o kxone xo mothuša ka thšidi
 ya yôna. Le kxwetše ke nôxa e thšese
 ya mabala bala a masêhla le a mašw-
 eu, ke e telele, empa nôxa ena xa
 elome motho, mosela wa yôna ke-
 fose, motho yo mongwê le yo mongwê
 xe a e bôna a na taba nayo. Fêla xe
 o kare xo e bôna ware ke abolaya, w-
 a ba watya ka leswika, e ya koko-
 moxa yaba e kko, mala wa yôna xwa-
 ba o mosêhla fêla. Byale ke xe o e bo-
 laya e noba ke wena motho wa xo.

772

K34/82

29

selokê, ka xobane a ena taba le motho
 le xe o ka e xata o sa e bône e tla xoth-
 šoša fêla, e le xone le yōna e tle e hwe-
 tšame sebaka sa xothšaba. Le tšapi ena
 ke nōxa ya ka metšing, xe ele ka metšing
 ke e tala, fêla xe e tšwetšê ntle ke e tšh-
 zha, e bala ka lebu, ke ekxolo le bozela-
 le ke e tšele, le mosela wa yōna.
 Bane xe e ka xoloma, o swanetšê xoki-
 timêla nokeng le yōna e kitimela nokeng
 ya fihla pele ya tšena metšing ke mo-
 ra ohwile, xe o ka tšena pele wa ba
 wa tšela noka a wa o tla phela.
 Ka xona bohloko bya boalafaxi bohloko bya
 yōna ka ntle le noka. Sebarudi ke
 noxa ya molala e nyakiloba e khubedu, em-
 pa e tšwakantšê ka bosomana, e le ka-
 na le sefelenyane. Noxa ena e sepela
 e emella xōdimu e le bella kowa le kowa,
 xone e bône motha xoba selō se sengwe
 e a kunyala, ya patlana fase ya k-
 itima o tšane ene ke sebone kowa wa
 bōna sešetšê sele kxauyi le wena, se-
 va tšhamotšê hōxō ya sōna ya phapha.

772

K34/82

30*

ti. Se boxale xa xolo, sa xohwetsama xa
 bathe, se aloma motho xa bedi xoba xa
 xararo, a se etse ^{haba} dinaxa tse dintsi di-
 lomaxo motho xate e demoka. Byale tšena
 ke yona mehuta ya dinaxa, byale hlapi
 xa e swana le nōxa le xōna xa e bolaya
 motho. Palêlō ena e bolêlala ke baji
 ba dihlapi ba xametša xon hlapi xa
 sen nōxa le xa dinyamile swana. Dinō-
 xa bare xo dibolaya ba dira mahloko a
 xo alafa batho se diba lumile, byale
 hlapi xa e byale.

Ends 772.